

2 П'ЯТЬ МІФІВ
ПРО ОУН НА СХОДІ
УКРАЇНИ

4 ВЛАСНОРУЧ
Як багатодітна мати з Маріуполя
частує лучан млинцями, і не тільки

6 НЕЗЛАМНА
Юлія Кобзар із Волновахи
спрямовує власну енергію
на підтримку жінок-переселенок

7 ТИСЯЧА ЄДНАННЯ ЧИ РОЗБРАТУ?
Чому рішення влади
про одноразову допомогу
розбурхало суспільство

8 З МАРІУПОЛЕМ У СЕРЦІ

СХІД NOW

№21 (39)
листопад
2024

БЕРЕГІНЯ
МАРИУПОЛЬСЬКА
АСОЦІАЦІЯ ЖІНОК

Federal Foreign Office

БЕЗОПЛАТНО

РЕДАКЦІЙНЕ

ЗА ЗАКОНОМ РІВНОВАГИ

Нещодавно науковці вираховували загальну вагу населення нашої планети. З'ясувалося, що все людство важить близько 300 мільйонів тон, а людина у середньому – 62 кг. Це ми до чого? Зрозуміло ж, що хтось худий, а хтось гладший, і поки дехто скидає зайву вагу, інший голодує зовсім з інших причин.

Втім, дивіться, навіть у «ситих» країнах люди втрачають рідних через свари та розлучення, вкорочують собі віку наркотиками чи самогубством. З усіх доступних можливостей вони чомусь обирають ті, які не ведуть до щасливого життя. А світ побудований на рівновазі, це вищий закон, він прагне прибирати дисбаланси. Тобто, якщо хтось десь відмовляється від щастя, то комусь його має припасти більше. То чому б і не нам?

Що нам заважає отримати свою законну долю щастя, якщо ми, звісно, навчимося не впадати у зраду ба навіть у паніку, коли реальність дійсно лякає? Авжеж, це природньо, це інстинкт і право людини – боятися за своє життя, за своїх рідних та близьких. Між тим, це різні речі – боятися та панікувати. Бо страх змушує мобілізувати ресурси, а паніка – їх втрачати. Невизначеність, у якій ми наразі перебуваємо, підживлює саме паніку.

І з нею треба та можна боротися. Впевненістю у правильності нашого шляху, новими знаннями про минулі досвіди наших співвітчизників – про всі ці інструменти ми розповідаємо у цьому числі. Сподіваємось, вам буде не лише цікаво, але й корисно.

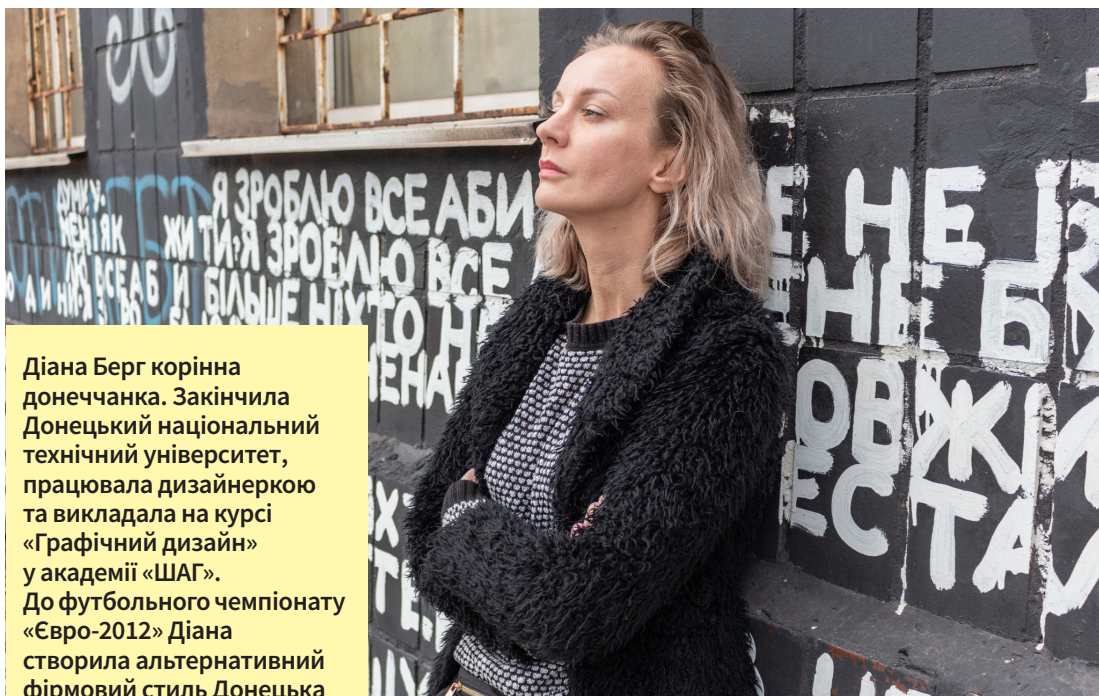
Поділіться з газетою «Схід NOW» своїми думками. Чекаємо на зворотній зв'язок на редакційну пошту eastnowred@gmail.com або через сайт shidnow.com.ua.

Разом ми зможемо більше!

Фото: Дмитро ІТКІН

ЦІКАВЕ

Діана Берг корінна донецчанка. Закінчила Донецький національний технічний університет, працювала дизайнеркою та викладала на курсі «Графічний дизайн» у академії «ШАГ». До футбольного чемпіонату «Євро-2012» Діана створила альтернативний фірмовий стиль Донецька та футболки з іронічним написом «Now I fear nothing, I've been to Donetsk» («Тепер я не боюся нічого. Я був у Донецьку») – такою була відповідь прогресивної молоді міста на «бандитський» імідж Донецька часів Януковича. Це стало практичною реалізацією твердження про те, що через креативні ідеї можна ефективно просувати суспільні інтереси.

ДОНЕЦЬК – МАРИУПОЛЬ – ВЕСЬ СВІТ

Як донецчанка Діана Берг стала амбасадоркою України та лобіює українські інтереси у світі

– Було відчуття, що до мого дому прийшов незнайомец у брудних чоботах, став копирсатися в мої речах, наводити свої порядки. Тоді я усвідомила: не можна просто спостерігати за цим та не чинити опору. Я взагалі нічого не знала про громадську діяльність. Ми з подругою просто створили подію у соцмережах із закликом до донецчан вийти на мітинг за Україну. Ми думали, що прийде кілька десятків людей. А прийшло кілька

тисяч – з українськими прапорами, плакатами «Донецьк – це Україна». Саме тоді я зрозуміла силу громадського спротиву, й народилася як активістка.

Потужний проукраїнський рух став несподіванкою для окупантів. Почалися масові репресії та переслідування активістів. Залишатися у Донецьку ставало небезпечним для життя, і на початку травня 2014 року Діана виїхала. ▶

Закінчення на стор.5

НОВИННЕ

ВПО ЗАПРОШУЮТЬ ВЗЯТИ УЧАСТЬ У КОНКУРСІ СТИПЕНДІЙ НА КОРОТКОСТРОКОВЕ НАВЧАННЯ

Програма «Єднання заради дії» від IREX оголошує конкурс стипендій для внутрішньо переміщених осіб, які прагнуть підвищити кваліфікацію шляхом навчання на короткострокових курсах з метою подальшого працевлаштування.

Розмір стипендії складатиме до 500 доларів, залежно від вартості обраного курсу, оплата за які здійснюватиметься безпосередньо компанії-надавачу освітніх послуг.

Заявник (-ця) повинні відповідати таким вимогам:

- ♦ бути внутрішньо переміщеною особою;
- ♦ мати повну середню освіту (не нижче) та підтвердити її відповідним документом;
- ♦ обґрунтувати, як будуть використані отримані знання та навички для професійного зростання;
- ♦ обрати навчальний курс, який буде тривати в таких часових межах: 15 лютого – 31 серпня 2025 року, від надавача освітніх послуг, який офіційно зареєстрований як суб'єкт підприємницької діяльності;
- ♦ зобов'язатися підтримувати контакт із представниками IREX впродовж навчання, заповнювати проміжну та фінальну звітні форми і надати копію отриманого сертифікату після проходження курсу.

IREX рекомендує розглянути вибір курсів у таких пріоритетних галузях: агропромисловість та сільське господарство, енергетика, роздрібна торгівля, транспорт та логістика.

Дедлайн: до 8 грудня 2024 року 23:59 (за київським часом). Результати конкурсу будуть оголошені не пізніше, аніж 15 лютого 2025 року.

Деталі за посиланням surl.li/jkpmjb.

ПОСОЛЬСТВО ЯПОНІЇ В УКРАЇНІ ПРОПОНУЄ ГРАНТ НА ПІДРИМКУ ГРОМАД

Програма «Кусаноне» надає підтримку проектам розвитку місцевих громад, спрямованим на вирішення проблем, пов'язаних з базовими потребами життя, здоров'я та безпеки людини, покращення соціальних умов та забезпечення населення.

Бюджет на один проект складає 10 млн єн (приблизно 72 тисячі доларів США).

Окрім проектів у сферах охорони здоров'я та освіти, запрошують подавати на розгляд проекти у сферах сільського господарства, відновлення ментального здоров'я та реабілітації постраждалих від війни.

Реципієнтами грантової допомоги по програмі «Кусаноне» можуть бути лише неприбуткові підприємства та установи або громадські чи благодійні організації, які існують не менше двох років та мають досвід діяльності у сфері поданого на розгляд проекту, а також фінансування проектів власними чи залученими коштами.

Кінцевий термін подачі заявок – 28 лютого 2025 року.

Форма заявки, інструкції до її заповнення, детальна інформація про програму, умови участі у конкурсі і контакти координаторів для консультацій – за посиланням surl.li/fracie.

ЖИТТЯ «ДО». НАРОДЖЕННЯ АКТИВІСТКИ

Проте ані політикою, ані громадськими рухами Діана тоді не цікавилася. Зізнається, що за подіями Майдану в Києві стежила, співчувала, проте взяти активну участь у них не наважилася. Усе змінилося 1 березня 2014 року, коли у Донецьку почалися перші масові мітинги проросійських сил та незаконне захоплення адмінбудівель.

ІСТОРИЧНЕ

МІФ 1. В ОУН НА ДОНЕЧЧИНІ ТА ЛУГАНЩИНІ БУЛИ ВИКЛЮЧНО ПРИЙДЖІ

– У мемуарах учасників руху ОУН є дані, що як мінімум половина всіх учасників – місцеві мешканці. Це не тільки українці, але й активісти німецького, російського, грецького походження тощо. Другою за чисельністю групою були вихідці з Центральної України, які там давно працювали, і лише 10% – це вихідці з західних регіонів. Тому, в принципі, ми можемо говорити, що рух ОУН на Донеччині та Луганщині – це рух насамперед місцевий.

Водночас треба розуміти, що частина місцевих потрапила до цього руху не випадково, а свідомо інтегрована представниками НКВС, для того щоб мати свої джерела серед структур ОУН. І, як на мене, цей факт говорить про те, що керівництво Радянського Союзу серйозно сприймало загрозу з боку ОУН. Якби вони вважали це просто маргіальною силою, не думаю, що хтось би спеціально займався такими речами.

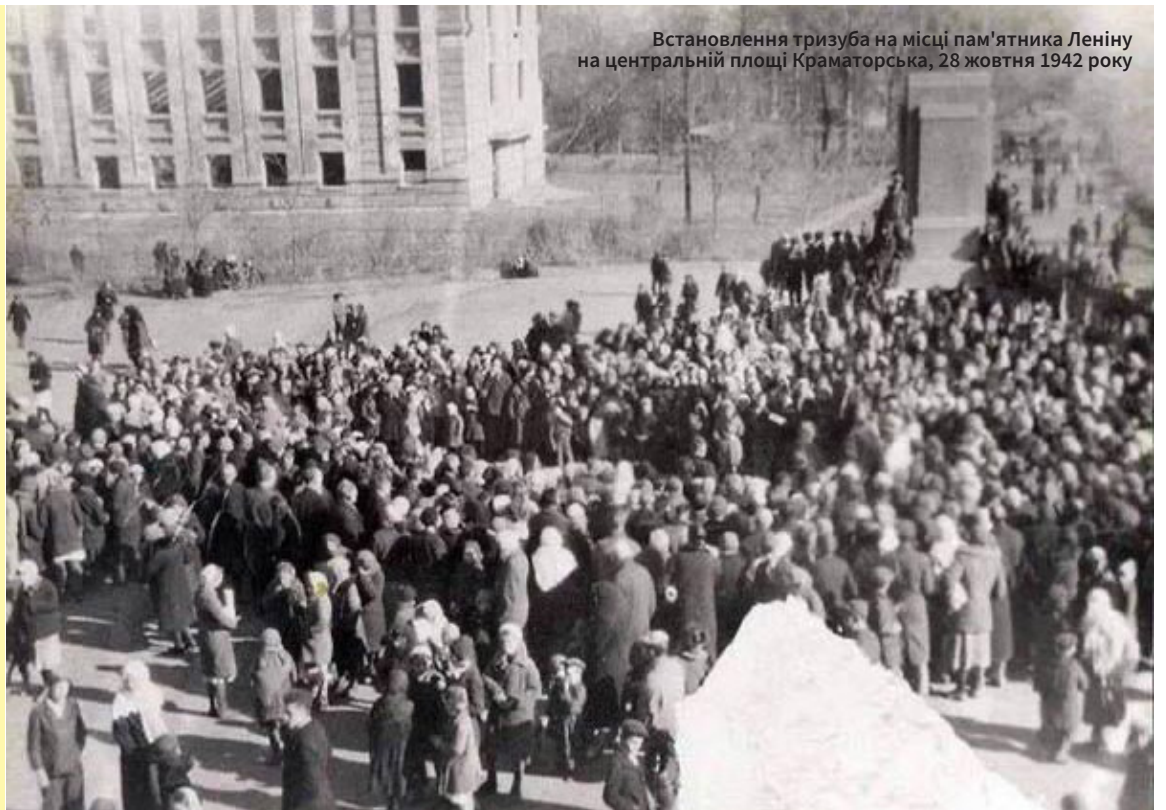
На жаль, архів СБУ в Донецькій області був втрачений: значна частина справ була вивезена, інша – спалена прямо у дворі Донецького обласного управління. І ми не встигли їх розсекретити вчасно за часів президентства Віктора Ющенка.

МІФ 2. ОУН НА СХОДІ НЕ ПІДТРИМУВАЛА ЗАГАЛЬНИХ НАРАТИВІВ ОРГАНІЗАЦІЇ

– Історія ОУН на Донеччині та Луганщині насправді трохи інша, і про це варто говорити... У внутрішніх документах організації українських націоналістів, пов'язаних з роботою в Дніпропетровській, Донецькій, Луганській областях, можна побачити, що попри спільну політичну платформу та гасла, відмінності все ж є. Наприклад, там йшлося про необхідність частину пропагандистської літератури випускати російською мовою, бо об'єктивно є чимало зросійщених українців і, зрештою, росіян, які не володіли в достатньому обсязі українською мовою. Тому, щоб достукатись до цих людей, були спроби писати листівки російською мовою. До речі, чимало людей із середовища ОУН стверджувало, що це давало ефект.

Друга відмінність, про яку писав Євген Стахів у своїх спогадах, полягала у феномені мономіст, що накладав прямий відбиток. Люди цікавилися іншими питаннями, наприклад, долею великої

Насправді, коли ми говоримо про ОУН на Сході, ми маємо справу з одним великим міфом – що українського підпілля тут не було. Бо йому начебто не було звідки взятися, бо Схід на той час був вже повністю зросійщеним, а підпільники були суто прокомуністичними. Історик та громадський активіст Станіслав Федорчук розкладає по полицках маловідому інформацію про українських націоналістів на Донеччині та Луганщині – спеціально для читачів «Схід NOW».

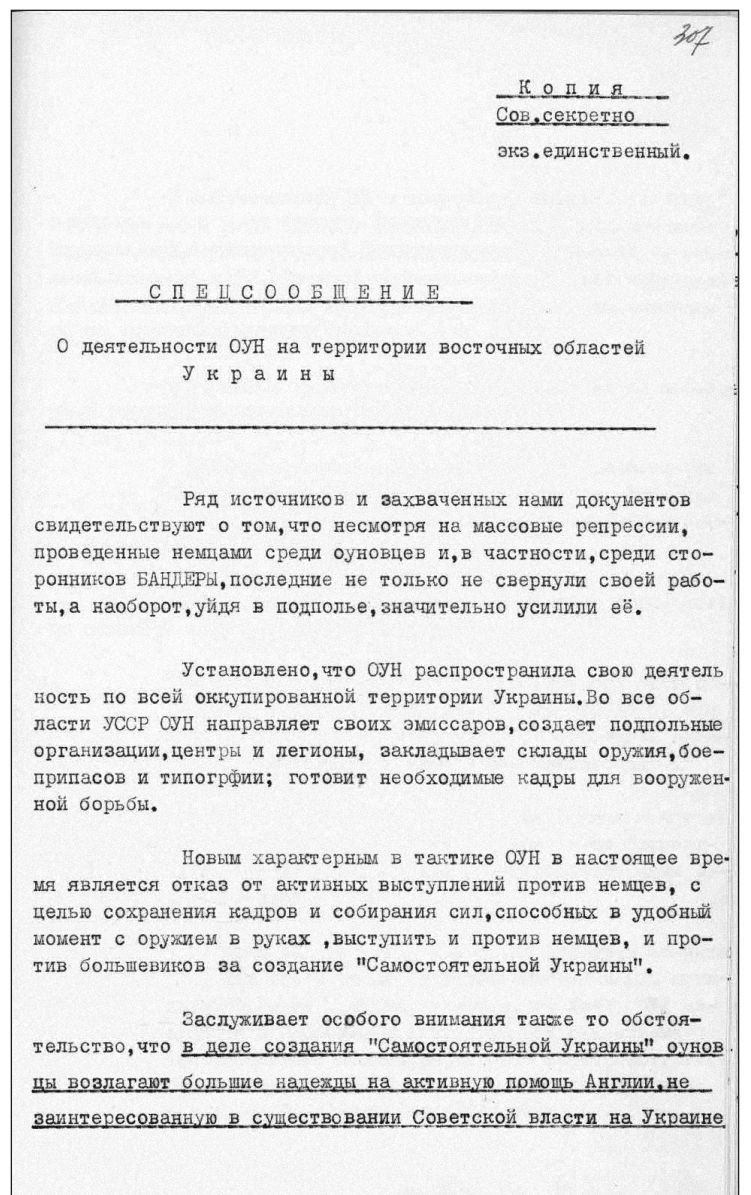

Встановлення трикуба на місці пам'ятника Леніну на центральній площі Краматорська, 28 жовтня 1942 року

П'ЯТЬ МІФІВ ПРО ОУН НА СХОДІ УКРАЇНИ

Паспорт Євгена Стахіва 1946 року

індустрії та проблемами її власності. Тому багато в чому політична платформа ОУН піддавалася певному реформуванню під впливом саме східних регіонів.

Саме тут казали, що не бажають монопартійності, бо вже пожили в монопартійному комуністичному суспільстві, відповідно, вимагали, щоб у програмі ОУН була візія майбутньої Укра-

їни як багатопартійної демократичної системи. Тож, певною мірою спілкування зі Сходом змінювало політичну платформу ОУН в Україні. Можливо, впливало й те, що опорними людьми на Сході спочатку були представники петлюрівського руху та УНР, що вижили – такі як Микола Стасюк чи Василь Гайворонський, які мали широкі демократичні погляди.

ІСТОРИЧНЕ

Євген Стахів вже у часи незалежної України у своїх інтерв'ю трохи глузував з політичного керівництва України, натякаючи на те, що вони просто не вміють працювати з українським Сходом. Бо він зміг досягнути згуртованості в умовах німецької окупації, а в незалежній Україні чомусь не вдається побудувати партнерські відносини.

МІФ 3. ОУНІВЦІ НА СХОДІ – ЦЕ ТОГОЧАСНІ БОЙОВИКИ, ЯКІ ВОЮВАЛИ ПРОТИ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ

– У нас ОУНівці не створили повноцінних підрозділів, які були, наприклад, на території Львівщини чи на Волині, де націоналісти контролювали цілі міста, сільські райони, окремі гірські перевали. І де, в принципі, була створена система повної влади на певній території. Схід України під час Другої світової війни перебував під окремим режимом функціонування – по суті це була прифронтова зона у спецрежимі. І та мережа, яка існувала, взагалі не мала бойових осередків.

Попри те, що на території Донецької області знаходили схрони зі зброєю, активні бойові дії у нас не велися. Зокрема це визначалося тими політичними вказівками, які мали ОУНівці на Донеччині та Луганщині – це збір інформації, розбудова «Просвіт», системи української освіти, українська видавнича справа, видання абеток та книг з історії України, тексту українського гімну.

А другий момент: із просуванням фронту Червоної армії чимало активістів ОУН були змушені виїхати, а спроби залишити людей на місцевості призвели до трагедій. Більшість членів ОУН розшукувалась пізніше по всіх областях України, частина була знищена, арештована, люди отримали великі терміни у радянських концтаборах. Тож, значна частка активістів була просто перемелена радянським репресивним апаратом – тобто, до якихось боїв з радянською армією просто не дійшло.

МІФ 4. ОУНІВЦІ – ПОСІБНИКИ НАЦИСТІВ

– Загалом, бандерівська ОУН створила собі чимало проблем Актом проголошення відновлення української державності у Львові 30 червня 1941 року. Попри те, що багато членів ОУН були законспірованими як перекладачі при чинних частинах Вермахту, саме тоді розпочалося полювання на членів ОУН. Велика частка була знищена вже в 1941-му році, і для німецьких військових структур (це

виходить з їхніх опублікованих документів) ОУНівці були не меншою загрозою, ніж радянські розвідники чи партизани.

На Донеччині також були арешти та переслідування членів ОУН, були розстріли. Але тут сітка ОУН, про світоглядні завдання якої ми казали вище, була достатньо успішною: з 17-ти видань Донецької області у 1941-43 роках 8 контролювали представники ОУН. Зрозуміло, що там публікували різні тексти – не тільки українські наративи, а й агітацію, яка була потрібна німецькому політичному керівництву. А з іншого боку, якби не було цієї взаємодії, відновленням «Просвітам» та Українській автокефальній православної церкви було б непереливки: де брати ресурси, яким чином здійснювати свою роботу, не маючи жодного контакту з окупаційною адміністрацією? Це було б набагато складніше... Не знаю, чи це було

б неможливо, але точно було б інакше.

Ще варто визнати, що сам Донецьк (тоді Сталіно) був програний українським підпіллям: там російське середовище не дало розгорнути повноцінну мережу, попри те, що були окремі осередки. Набагато потужнішим був південь Донеччини, зокрема Маріуполь, Костянтинівка, Бахмут, Ольгинка. Як на мене, частково проблеми в розгортанні мережі ОУН були у протистоянні між мельниківським та бандерівським ОУН. І цим скористалися і радянські спецслужби, й німецькі. Це протистояння не завжди було природним, часто його відверто інспірували. Це трагічна сторінка, про яку варто говорити: з одного боку загрозою були німці, з іншого – радянські спецслужби, і додавалися розлади між собою. Ось ілюстрація того, як українці іноді не вміють домовитися, коли візі майбутнього надто сильно вирізняються...

МІФ 5. ЖОДНИХ НАСЛІДКІВ РОБОТИ ОУНІВСЬКОГО ПІДПІЛЛЯ ДЛЯ СХОДУ УКРАЇНИ НЕ БУЛО

– Приклад функціонування ОУН на Донеччині та Луганщині, яку потужно підтримували місцеві, на той час зняв певні внутрішні негативні очікування щодо Сходу, звідки націоналісти мали б очікувати тільки конфронтацію та зраду. Тож, хоча це був трохи інший досвід ОУН, він одночасно збагатив організацію.

Часто після величезних термінів по 25 років, які класично давали представникам

ЩО ПОТРІБНО ЗНАТИ ПРО ОУН НА СХОДІ

✓ У 1940 році на території Харцизького району Донецької області було заарештовано працівника шахти «Великан» Йосипа Коця. На слідстві Коць підтвердив факт його заслукки з території Львівщини ОУНівським підпіллям на Донбас. У ході слідства було виявлено групу осіб, яку він встиг організувати на шахті. Даний факт слугує підтвердженням, що ОУН Західної України встигла в період 1939-1941 років успішно організувати заслукку своїх людей не лише на Північ України, але й далеко на Схід.

✓ Перший рій оунівських підпільників з'явився на Донбасі 8 жовтня 1941 року в окупованому Маріуполі. Його чисельність складала 12 осіб, очолював рій Володимир Болгарський-Булавський. Він належав до групи «Пума», яка формувалася зі студентів міста Відень. У лютому 1942 року вся група була заарештована і вислана німцями. Болгарський-Булавський за 4 місяці встиг організувати великі групи під проводом ОУН в Горлівці, Костянтинівці, Волновасі, Маріуполі.

✓ З кінця лютого 1942 року на Донбасі починає діяти група Євгена Стахіва та Івана Кліма. В цей час утворюються 2 проводи ОУН (6), що об'єднали південні райони області (центр Маріуполь) та північні (центр Горлівка). В документах НКВС вони зазначені як окружні проводи ОУН. Донецьк в обласній мережі виконував головним чином роль номінального центру. В ньому було утворено міський провід ОУН.

✓ Уже з літа 1942 року німці проводили репресивні заходи щодо оунівців. Восени того року вони провели масові арешти в Маріуполі, а з весни 1943 року арештовували, страчували або вислали до концтаборів підпільників Краматорська, Слов'янська, Горлівки, Ольгинки, Красноармійська, Маріуполя, Сталіно. Внаслідок нацистських репресій загинуло понад 60 осіб, але точну цифру встановити неможливо.

✓ Попри репресії, із жовтня 1941 року до вересня 1943 року Сталінський провід ОУН (6) досяг значних результатів. З 35-ти районів Сталінської області ОУН мало свою мережу в 18-ти районах: Артемівський, Слов'янський, Краматорський, Костянтинівський, Дружківський, Горлівський, Авдіївський включно з Ясинуватим, Макіївським, Ольгинським, Волноваським, Єнакіївським, Мар'їнським, Селидівським, Красноармійським, Маріупольським, Будьонівським, Чистяковським, Дебальцівським.

✓ Оунівці контролювали 8 з 17-ти газет, що виходили тоді в області. А саме видання «Донецька газета» в Слов'янську, «Український Донбас» у Горлівці, «Костянтинівська вісті» та «Відбудова» в Костянтинівці, «Українська земля» в Макіївці, «Хлібороб» у Волновасі, «Маріупольська газета» в Маріуполі, «Новое слово» в Єнакієво та «Донецкий вестник» у Сталіно.

✓ Члени ОУН і їхні симпатичні керували 11-ма з 35-ти районних відділів освіти. Було підготовлено і видано підручники й азбуку для шкіл у Слов'янську, Краматорську, Маріуполі, Горлівці, Авдіївці (невідомо, чи встигли надрукувати). У Костянтинівці, у зв'язку з приходом червоних весною 1943 року, підготовлені підручники були знищені. 1942 року було видано 8 наказів про запровадження української мови, як державної, в 7-ми районах: Горлівському, Костянтинівському, Волноваському, Ольгинському, Авдіївському, Маріупольському, Добропільському Сталінської області та Попелянському районі Луганської області. Відомий наказ кінця 1942 року про запровадження української мови як державної по всій території Луганської області.

✓ Після закінчення війни радянська держбезпека протягом кількох років займалася ліквідацією підпільної мережі ОУН. Дослідники цієї теми наводять інформацію, що протягом 1943-1947 років у Сталінській та Ворошиловградській областях було ліквідовано понад 30 таких підпільних організацій. Вони були вже не такими чисельними, але були. І наприкінці 1940-х років створювалися нові. У Маріуполі це була ОУНівська організація «Свобода праці», вона налічувала 15 осіб, більшість із яких були працівниками заводу «Азовсталь». На них покладалась агітаційно-пропагандистська діяльність.

✓ Останній бункер ОУН на Сході був викритий восени 1950 року поблизу міста Горлівка. Там були знайдені зброя та агітаційний матеріал.

✓ У 1953 році в Сталіно було викрито групу ОУН-бандерівців, яку очолював Василь Підгородецький.

✓ У 1955 році було викрито групу Організації українських націоналістів у Горлівці.

✓ Останнього оунівця Янковського було затримано в Дзержинську (нині Торецьк) у 1958 році.

бандерівського підпілля з усієї України, представників ОУН і УПА залишали жити саме в Донецькій і Луганській областях, забороняючи покидати регіон. Багато з них стали засновниками «Просвіт» у 1980-х роках, Товариств української мови імені Тараса Шевченка, Народного руху. Так, вони вже були старші, але все одно, багато з них долучилися до створення громадських організацій та рухів.

Наприклад, історія Ярослава Гомзи з Очеретиного, який належав до мельниківської ОУН. Він будував Авдіївський коксохімічний завод і став другом для багатьох українських дисидентів у нашому регіоні. Той же Олекса Тихий на його горі зберігав один з примірників книги «Мова – народ», за що, власне, його було засуджено.

У Покровську похований Данило Шумук, легендарний

український політв'язень, представник Української повстанської армії, людина, яку свого часу зафіксували у Книзі рекордів Гіннеса через найбільшу кількість років у радянських, польських і німецьких тюрмах. Він підтримував контакти з громадськими діячами Донеччини.

Ці люди, попри складну долю, перебування в концтаборах та психлікарнях, внесли свою частку в розвиток демократичної української Донеччини.

На мою думку, всі ці історії заслуговують на аудиторію, а люди – на визнання. І коли ми говоримо про майбутнє, без цих історій, без цих прізвищ та імен побудувати Українську Донеччину чи Луганщину по-справжньому буде вкрай важко. **СН**

Єлизавета ГОНЧАРОВА

Тетяна Муль у Луцьку

Тетяна Муль двічі переселенка, мама чотирьох дітей, волонтерка та власниця «Смачного млинця» у Луцьку. Жінці не вперше в житті доводиться починати все з нуля. Про виїзд з оточеного міста, роботу у зоопарку, грант на кав'ярню, майстер-класи для малечі та чому не варто боятися помилок, переселенка розповіла «Схід NOW».

ВЛАСНОРУЧ

Як багатодітна мати з Маріуполя частує лучан млинцями, і не тільки

На майстер-класі у «Смачному млинці»

16.10.20

У серпні 2014 року Тетяні Муль із трьома дітьми довелося виїздити з окупованого селища Бойківське (колишнє Тельманове – прим. ред.). Поїхали до Луцька, де живуть родичі чоловіка Тетяни. Але після народження молодшої донечки повернулися на Донеччину, придбали в розстрочку квартиру у Маріуполі.

Щоб розрахуватися за квартиру, Тетяна – технік-технолог громадського харчування за освітою – працювала на кількох роботах. На власній кухні готувала торти, тістечка, солодку випічку під замовлення, а ще працювала у місцевій мережі магазинів кухарем. 2021 року родина виплатила кошти за квартиру. Але мирно пожити довго не вдалося.

В середині березня 2022-го родині Муль під жахливими обстрілами вдруге довелося тікати до Луцька. Згадуючи дорогу, Тетяна не стримує сліз.

– Миколі тоді було 17 років, Сергію – 13, а Марійці – 6. Ми подолали цей шлях, але не всім родинам вдалося виїхати з оточеного міста у повному складі.

Перед цим жінці вдалося вивезти з окупованого Донецька найстаршу доньку Тетяну та новонароджену онуку. Донька перед повномасштабним вторгненням жила в селі неподалік Маріуполя й очікувала на народження дитини. Село майже одразу окупували росіяни, а Тетяну-молодшу перед пологами на швидкій відправили в Донецьк. Лише завдяки небайдужим людям доньку та онуку повернули додому, а згодом вивезли до Польщі.

Після переїзду, щоб подолати стрес та жахливі переживання, Тетяна більше року волонтерила у Луцькому зоопарку, допомагала доглядати за тва-

Тетяна Муль на майстер-класі

ринами. А потім зламала ногу, тож змушена була певний час пересуватися на інвалідному візку, й більшість часу проводила вдома. Тоді вона й обдумала ідею розпочати власну справу, яку виношувала вже давно. Жінка дізналася про грант на відкриття бізнесу від Норвезької ради у справах біженців, заповнила заявку. А поки чекала на вердикт, почала діяти.

– Вдома були невеликі збереження, і я вирішила не затягувати, а вкласти кошти у відкриття кіоску на Театральному майдані. Там можна було не тільки випити кави, а й перекусити млинцями з різними начинками.

Там її й застала новина про те, що вона-таки отримала грант. За ці кошти Тетяна придбала піч, вітрину, холодильник та меблі для нової кав'ярні неподалік від центру.

Вдруге «Смачний млинєць» відкрив двері для відвідувачів влітку цього року. Тетяна розширила асортимент, у закладі почали готувати не тільки млинці з рибою, м'ясом, сиром, вітчиною, а й корн-доги, солод-

кі та солоні гонконгські вафлі з начинкою, чебуреки, картоплю фрі та запечені крильця. Але через декілька місяців власники попросили звільнити орендоване приміщення. Тетяні довелося переїжджати втретє.

У новому приміщенні «Смачний млинєць» працює вже два місяці.

– Ми обрали цей район не випадково, бо тут поруч підприємства та організації, а кафе чи їдальні немає. В обідню перерву працівники шукають, де б перекусити. Тому й шукали саме тут, і дійсно – маємо вже постійних відвідувачів.

Як розповідає Тетяна, розпочинати власну справу завжди складно, помилок уникнути не вдасться.

– На початку складно розрахувати, скільки випічки готувати. Бувало, що тісто на млинці чи вафлі залишалося, його доводилося викидати. Те-

пер розумію, які страви частіше замовлятимуть, скільки тіста треба, о котрій годині його приготувати, які заготовки варто мати під рукою.

Наразі Тетяна працює в кав'ярні сама, зізнається, що коштів на оплату праці ще одного працівника немає. Власниця «Смачного млинця» власноруч готує, прибирає та обслуговує відвідувачів.

– Сергій та Марійка вже звикли, що вдома мене можна побачити тільки в єдиний вихідний – у неділю.

Більшу частину часу з сином та донькою проводить чоловік, який має інвалідність і не працює. Старший син подружжя вчиться у київському виші.

Гонконгська вафля

Жінка не зупиняється на досягнутому та намагається розширити бізнес. Нещодавно в «Смачному млинці» почали проводити майстер-класи для дітей, на яких малеча під наглядом Тетяни вчиться готувати бургери, ход-доги, начинки для вафель, какао, «мілк шейк». Вартість двогодинного майстер-класу – 200 гривень.

– Малечі особливо подобається скласти бургери та дивитися, як шоколадні сфери для какао тануть в гарячому напої. Своїх вихованців називаю «кульбабки» через легкі, білі шапочки для кухарів, які діти одягають, щоб захватити волосся, – розповідає Тетяна.

Завдяки хабу «Місце надії України», який в Луцьку відкрили влітку, жінка проходить навчання з SMM, вчиться робити рекламу для соцмереж та створила акаунт кав'ярні у TikTok. Тетяна розповідає, що часу на виконання домашніх завдань не завжди вистачає, а бувати на онлайн-тренінгах доводиться в перервах між приготуванням страв для відвідувачів та домашніми справами. Але кидати навчання не збирається.

Тетяна зізнається, що чималу частину прибутку «з'їдає» сплата за оренду приміщення,

комунальні послуги. Крім того, родина два роки орендує квартиру в Луцьку, вартість якої за цей час зросла вдвічі. Однак, навіть у таких умовах Тетяна не припиняє займатися волонтерством – готує чебуреки, млинці, біляші для поранених військових і щотижня передає до місцевого шпиталю.

Продукти для випічки купує власним коштом або за рахунок «чайових», які відвідувачі залишають у невеликій прозорій коробці.

Власниця «Смачного млинця» мріє повернутися у звільнений Маріуполь та знову частувати земляків випічкою і солодощами власного виробництва. **CN**

Ірина ДІМІТРОВА

ЦІКАВЕ

Закінчення. Початок на стор. 1

ПЛАТФОРМА «ТЮ» ЯК РЕАКЦІЯ НА ВІЙНУ ТА СПОСІБ ЗАКРИТТЯ ГЕШТАЛЬТІВ

– Я не знаю, чому обрала Маріуполь. Після Донецька я жила у Львові. Але щось мене кликало додому, на Схід. Мабуть, це був незавершений гештальт, адже ми не змогли відстояти Донецьк. Замість того, щоб тікати подальше, у вересні 2014-го я вирішила їхати до Маріуполя. Це було страшно, адже лінія фронту проходила лише у 15 кілометрах від міста.

Там і з'явилася Платформа «ТЮ». Гаслом обрала відому фразу з листування Фрейда з Енштейном: «Все, що працює на культуру – працює проти війни». Адже культура та мистецтво здатні викликати емоції, через які простіше достукатися до людей, донести альтернативні думки та цінності, знайти точки дотику різних світоглядів.

– Для кожного з нас ця діяльність була чимось дуже особистим. Ми відрефлексували війну та втрату дому. Усі мої ідеї в Маріуполі були продовженням того, що я починала у Донецьку. Наша діяльність була не тільки про Україну чи патріотизм. Ми заявляли про права людини, свободу слова, самовираження. Це було нашою зброєю. Тим, що ми хотіли протиставити «скрепам російського миру».

Потрібно були мати неабияку сміливість, щоб почати говорити про захист прав та свобод у патерналістському середовищі Маріуполя, де було заведено бути «як усі». Тим більше – демонструвати це за допомогою мистецьких акцій: перформансів, музичних, художніх та літературних фестивалів, виставок. За час своєї діяльності команда «ТЮ» запросила до Маріуполя понад 150 митців й мисткинь, музикантів й лідерів думок, відкривши Схід України для світу.

Засновники Платформи «ТЮ» писали: «Хтось вважає це місто далеким Сходом, де закінчується країна, але для нас саме з Маріуполя починається не тільки Україна, а й уся Європа».

Платформа працювала з широким колом питань: від гендерного насильства до дискримінації людей LGBTQA+. Формат активностей розвивався та змінювався. Діана каже, що 2021 року вже було набагато більше розуміння й прийняття їхньої діяльності з боку містян. Часом траплялися напади на деякі події, вандалізм, але митців це не зупиняло.

ДОНЕЦЬК – МАРІУПОЛЬ – ВЕСЬ СВІТ

– Нас надихала молодь та їхня енергія. Особливо дівчата. Їм хотілося бути почутими, хотілося змін. І тут з'являємося ми, які кажемо: «Це нормально – бажати не бути таким, як усі. Нормально – вирізнятися та бути сміливими». Ми навчали їх, як звільнитися від стереотипів, як впроваджувати суспільні зміни та у соціально прийнятний спосіб відстоювати свої цінності та потреби.

«Я зроблю усе, аби ненависть перестала бути нормою; аби мене було почуто; аби ніхто не міг вирішувати за мене», – було написано на фасаді «ТЮ» мисткинею Ольгою Федоровою. Напис досі там. Мабуть, єдиний напис українською в усьому Маріуполі.

ЖИТТЯ «ПІСЛЯ». ЯК ВІДКРИЛОСЯ ВІКНО ДО ЄВРОПИ

Коли Діана з чоловіком Олександром змогли виїхати з Маріуполя навесні 2022-го та витягнути решту команди «ТЮ», вони доволі швидко мобілізувалися, за підтримки українських та закордонних партнерів створили фонд екстреної допомоги та почали евакуювати людей і тварин з окупованого міста. Евакуйованим людям надавали допомогу – по 100 євро, щоб підтримати на перший час.

Олександр і досі займається евакуацією. Ініціативою «Вивеземо» за підтримки Платформи «ТЮ» врятовані тисячі людей. А Діана мріє про реалізацію про-

екту Меморіупол – онлайн-музею спогадів про рідне місто та історій врятованих маріупольців, які жахають, вражають та мають бути зафіксовані для майбутніх поколінь та світу. Наразі шукає спонсорів для створення веб-сайту.

Відновлювати роботу в евакуації було складно. Діана зазначає, що основною перешкодою була втрата фізичного простору, який усіх об'єднував. Хтось із команди знаходиться у Берліні, хтось в Ризі, вона з Олександром – у Києві. Але вже 2022 року платформа «ТЮ» змогла заявити про себе у Європі та світі. За підтримки найбільшої української спільноти в Німеччині «Віче» Діана з колегами організували українську колону на Берлінському прайді. Вони використали цю подію як майданчик для просування українських інтересів.

– Ми створили банер із написом «Arm Ukraine Now. Make pride in Mariupol possible». Ми закликали світ: «Дайте нам зброю, щоби свобода прийшла й до Маріуполя». Це було дуже потужно та розлетілося світовими ЗМІ.

З Німеччиною взагалі стала найрезультативніша співпраця. Розуміючи, що світ вже дещо втомився від нашої війни, арт-платформа «ТЮ» підтримує актуальність української теми в медіапросторі та суспільній свідомості – завдяки партнерам із Німеччини та численним українським митцям. Як інстру-

менти використовуються величкі вистави, правозахисна діяльність, візуальне мистецтво, культура та медіа.

– Нині ми беремо участь у дискусійних панелях та конференціях від Канади до Сербії. Де б ми не опинилися, неодмінно підіймаємо питання підтримки народу України у боротьбі за право на існування. Особливо акцентуємо на жахливому становищі українців на окупованих територіях. Західні люди часто не розуміють, за що ми б'ємося та чому не хочемо поступитися територіями в обмін на мир. Після таких діалогів вони починають усвідомлювати, що окупація – це не тільки про території, а у першу чергу про людей. Багато з них не можуть виїхати з різних причин, а хтось свідомо залишається та підтримує партизанські рухи. Як ми можемо їх зрадити?

Одним з найбільш вдалих проєктів 2024 року Діана вважає Teen Angst, який реалізовано Платформою «ТЮ» спільно з ГО Kaņeres Kultūras centrs, Латвія, та Bridgeworks, Німеччина. За первісним задумом, це був творчий освітній проєкт для психологічної підтримки української молоді, що переживає війну. Але в результаті учасниці проєкту, дівчата віком від 16 до 20 років, під керівництвом режисерки Інги Пилипчук зняли на мобільні телефони цілий документальний фільм про свій досвід дорослішання під час війни. 9 листопада 2024 року на міжнародному кінофестивалі FilmFestival Cottbus у Німеччині з успіхом відбулася світова прем'єра фільму Teen Angst.

– Так я несподівано стала продюсеркою, – сміється Діана. – А світ почув реальні живі історії, голоси молодих українок про події, що стали для них одночасно і травмою, й точкою зростання. Культурна дипломатія у чистому її вигляді.

МАЄМО ПРОСУВАТИ УКРАЇНСЬКІ НАРАТИВИ ВСУПЕРЕЧ РОСІЙСЬКІЙ ПРОПАГАНДІ

Російське культурне лобі у світі досі сильне, адже романтизація «великої російської культури»

тривала протягом усього минулого століття. Організатори мистецьких подій досі не гребують запрошенням «хороших росіян». Але позиція Платформи «ТЮ» є однозначною та жорсткою: жодного росіянина з ними в одному мистецькому просторі, бо не існує культури поза політикою. Діана каже, що до них прислуховуються. Іноді навіть вдається добитися заборони на участь росіян у заходах.

Симпатії до росії, а також потужний пацифістський громадський рух спостерігаються саме у Німеччині. Тому Платформа «ТЮ» ініціювала великий міждисциплінарний проєкт Checkpoint Peace («Контрольний пункт миру»), який має на меті дослідити питання провини та сорому, а також змусити німецьке суспільство переусвідомити своє ставлення до «миру у будь-яку ціну». Проєкт об'єднав музику, візуальне мистецтво, академічні дослідження, і навіть соціальну рекламу. До участі були запрошені німецькі публічні інтелектуали, які досліджували «сліпі зони» історії, що формували ставлення до України після Другої світової. Результатом стали чотири есеї, які аналізують спотворене розуміння миру серед сучасних німецьких пацифістів.

НЕ КУЛЬТУРОЮ ЄДИНОЮ

Діана каже: з початком повномасштабного вторгнення усвідомила, що теза «Культура працює проти війни» має свої межі. Війна не зупиняється тільки через культурні зміни. Так, культура, громадський спротив, низовий активізм завжди йдуть попереду масштабних політичних змін. Проте для Перемоги потрібно щодня робити й щось реальне.

– Евакуація однієї бабусі з Маріуполя для мене важливіша, ніж створення художнього об'єкта. Тому вважаю, що культурні проєкти мають йти поруч із реальними діями: допомогою переміщеним людям, підтримкою тих, хто в зоні ризику тощо. Ми всі повинні робити свій внесок у Перемогу: хтось на фронті, хтось донатами, волонтерською чи іншою корисною діяльністю. **СН**

Дарія ШЕВЧЕНКО

НАДИХАЮЧЕ

Жага робити щось корисне для громади в Юлії Кобзар прокинулася, коли жінка перебувала у відпустці по догляду за дитиною. Молода мама прагнула бути корисною не тільки своїй родині, а й місцевим жителям. Тим більше мала приклад, як проектами для громади займатися її чоловік Дмитро Кобзар.

Юлія поділилась з чоловіком своїми мріями, він її підтримав. Наприкінці 2021 року вона почала займатись створенням громадської організації «Енергія без меж».

– Ця назва – символічна, вона народилась наче зсередини мене, бо саме так я себе і почувала. Енергії, яку можна спрямувати на корисні справи, було вдосталь, вона потребувала реалізації.

22 лютого 2022 року Юлія Кобзар поїхала до Маріуполя, аби отримати електронний ключ для підпису документів ГО «Енергія без меж». Уже тоді, згадує Юлія, було моторошно від очікування чогось страшного...

«ПЕРЕСЕЛЕНОК БУЛО ВИДНО ЧЕРЕЗ СУМНІ ОЧІ»

Будинок Кобзарів знаходився ближче до траси на Донецьк, обстріли відчувались надто сильно, тож перші дні повномасштабного вторгнення родині довелося перебувати в підвалі. А 28 лютого, коли в місті вже точились вуличні бої, Юлія виїхала з Волновахи з восьмимісячним молодшим та п'ятирічним старшим синами. Чоловік вивіз родину, а сам повернувся до Волновахи займатись евакуацією людей.

Майже випадково Юлія з дітьми та родичкою опинилась у селищі Чорнухи Полтавської області. Незнайомі люди прийшли на допомогу й поселили їх до однокімнатної квартири. Троє дорослих, троє дітей та собака прожили в однушці три місяці.

Спочатку навіть на вулицю не хотілось виходити, таким пригніченим був емоційний стан узимку 2022 року, згадує Юлія. Коли потеплішало, вона з дітьми стала частіше виходити гуляти та зустрічалась на майданчиках таких же жінок-переселенок.

– Їх було видно через сумні очі, – каже Юлія. – А ще й відсутність підтримки, і втрата домівки з минулим життям, і втрата роботи... Ми всі потребували допомоги.

«НЕЗЛАМНА» НА ПОЛТАВЦІНІ

– Я ж сама переселенка. Стала міркувати, що краще. Головне – не робити для нас

Переселенка з Волновахи Юлія Кобзар відкрила простір для жінок «Незламна» на Полтавщині. З цим проектом жінка рухається далі, допомагаючи жінкам оговтатись після вимушеного переїзду та знайти себе у новому житті.

НЕЗЛАМНА

Юлія Кобзар з Волновахи спрямовує власну енергію на підтримку жінок-переселенок

без нас. От і почала думати, що мені та іншим жінкам, хто вимушено залишив свої домівки, було б цікавим та корисним. Так народилась ідея створення простору для жінок. Назва для цього простору «Незламна» теж йшла ніби зсередини. Це ж саме про мене та про таких жінок, які попри все тримаються, намагаються рухатись далі.

Шукаючи можливості для реалізації задумів, жінка потрапила на конкурс міні-ініціатив від ПРООН для самозайнятості молодих жінок з числа ВПО. Подала заявку – її запросили на ідейтон до Дніпра в межах проекту EU4Recovery за фінансової підтримки Європейського Союзу. Це було у вересні 2023 року.

30-річна Юлія Кобзар успішно захистила свій проект унікальної спільноти для жінок, де можна розвиватись, навчатись, тренуватись, дружити, ділитися досвідом і знаходити підтримку серед таких же жінок. Так ГО «Енергія без меж» отримала фінансову підтримку від ПРООН на реалізацію міні-ініціативи. За грантові гроші Юлія придбала ноутбу-

ки, планшети, обладнання для йоги та швейну машинку.

Заручившись підтримкою від керівництва Чорнухинської громади, простір для жінок отримав приміщення, за бюджетні гроші сплачувались

комунальні послуги. Це було співучастю громади в реалізації проекту.

18 червня 2024 року простір розвитку та підтримки для жінок «Незламна» відкрив свої двері. Тут набрали чотири групи, кожна по сім

Фото надані Юлією Кобзар та ГО «Енергія без меж»

дівчат, які за розкладом відвідували різні заняття тричі на тиждень. У просторі «Незламна» жінки отримали можливість займатись із психологом, вивчати англійську мову, пройти курси SMM-менеджерок, вчитися шити та займатись йогою для фізичного та психічного здоров'я.

Найголовніше було підтримати жінок, врівноважити їхній психологічний стан після переселення і водночас дати «вудку», щоб жінки мали можливість жити й розвиватись далі. І це давало реальний результат. Наприклад, завдяки курсам з SMM переселенки з Харківщини та Краматорська

йшли, простір «Незламна» не закrywся, а релокувався з 1 листопада до міста Лубни, аби там підтримати жінок-переселенок. Повноцінно він розпочне працювати у грудні, поки ж завершується набір та реєстрація учасниць.

Простір «Незламна» у Лубнах надаватиме ті ж самі послуги для жінок, які були в Чорнухах. Але тут нема обмеження за часом, за кількістю жінок, пояснює Юлія Кобзар. Викладачки працюватимуть як волонтерки, навіть питань не було про оплату їхньої праці та часу. Місцева адміністрація в Лубнах також запропонувала приміщення, де розміститься простір для жінок.

ІНІЦІАТИВИ ДЛЯ ДІТЕЙ

А у Вільногірську на Дніпропетровщині команда ГО «Енергія без меж» розвиває освітній проект, який розпочала минулого року на Донеччині. Тоді для дітей Покровської громади відкрилась 3D-лабораторія, в якій проводив заняття волонтер Ігор Чельтер. Тепер це гурток робототехніки «Мрія», який працює за технічного адміністрування ІСАР Єднання та сприяння ПРООН в Україні за фінансової підтримки Європейського Союзу. Заняття теж проводить Ігор Чельтер.

– У сучасному світі, де технології швидко розвиваються і впливають на всі сфери життя, вміння працювати з роботами та програмуванням стає необхідним для успішного майбутнього, – вважає Юлія Кобзар. **СН**

Олена АКУЛОВА

ЧИТОМЕ

До уваги поціновувачів сучасної української літератури – завершуємо рік Різдвяним книжковим розіграшом. За цей рік наші переможці отримали 12 книжок, участь у розіграшах взяли майже 3 тисячі читачів.

КНИГА НА РІЗДВО

Переможницею розіграшу від «Схід NOW» на День Гідності та Свободи стала Валентина Яцук з села Клевани на Рівненщині.

Валентина – бібліотекар за фахом, і вже 35 років вона працює в сільській бібліотеці

– Я люблю свою роботу, бо люблю з дитинства читати. Це моє покликання, це від душі, це щиро, – поділилась переможницею.

На жаль, ситуація з оновленням книжкових фондів у сільських бібліотеках залишається складною. Але пані Валентина не втрачає ентузіазму та цілеспрямованості. Бібліотекари продовжують приймати участь у розіграшах, звертатися до видавництв та письменників, аби порадувати своїх читачів сучасною літературою.

А редакція «Схід NOW» оголошує новий розіграш. Цього

разу розіграємо книгу Євгенії Кузнецової «Спитайте Міечку», яка перенесе вас у теплий світ родинних історій, допоможе віднайти спокій і згадати про найважливіше.

Оголошення переможця відбудеться на Різдво, 25 грудня.

Для участі в розіграші треба всього лише підписатися на нашу фейсбук-сторінку facebook.com/shid.now/ і слідкувати за інформацією у стрічці.

АКТУАЛЬНЕ

ЗАПИТ
НА СПРАВЕДЛИВІСТЬ

Осінь 2024-го виявилася багатою на непопулярні ініціативи, які стосуються як наповнення бюджету, так і використання бюджетних коштів. Почали з переселенців. Виплати, які в народі називають «переселенськими», не просто припинили певним категоріям, а й подекуди почали вимагати повернути ті, що вже були нараховані. Позбавити двох тисяч щомісячної допомоги, наприклад, могли літню людину після планової індексації пенсії – враховувалося перевищення межі у 9 444 навіть на кілька гривень.

Гострим питанням виявилася й зміни у оподаткуванні. Верховна Рада проголосувала за законопроект щодо збільшення податків, зокрема збільшення військового збору з 1,5 до 5% та впровадження військового збору для ФОПів. 28 листопада президент підписав цей закон.

Звісно, усі ці неприємні моменти влада намагається пояснити: країна, яка вже десять років знаходиться у стані війни, а три роки – потерпає від повномасштабної агресії росії, має економити бюджет та підвищувати видатки на оборону. І саме тому обіцянка роздати тисячу гривень усім – без вивчення необхідності, без адресності викликало обурення. Запит на справедливість, який завжди є в українському суспільстві, був знівельований.

– На тлі величезної дірки в бюджеті, підняття податків, ситуації на фронті, нереального зросту корупції цю тисячу сприймаю як глузування з населення, – вважає Ірина Панасенко, переселенка з Бахмута. – Це я не торкаюсь теми, де та на що ці копійки можна витратити! Ну навіть так драгувати суспільство?

Щоб зупинити цю ініціативу, українці навіть зареєстрували кілька петицій, в яких вимагають використати ці гроші на інше, зокрема на реабілітацію військових. Наприклад, пенсіонерка 1945 року народження пропонує скерувати їх для масового виробництва дронів «Паляниця».

ЗАПАХ ВИБОРІВ

На якомусь етапі дискусії влада пояснила, що ці кошти – залишок недовикористаної допомоги партнерів, яка, за умовами, не може бути безпосередньо спрямована на військову галузь. А можливість задонатити тисячу зокрема й на військові потреби стала певним компромісом для тих, хто вважає подібні акції марнотратством.

– А ще, ймовірно, це можливість дати грошей конкретним галузям економіки в стагнації – бо цю тисячу можна не на все підряд використати. Пряме фінансування приватних компаній з держбюджету є складним, а через таку роздачу можна буде принести ці гроші в обіг, – припускає журналістка з Бахмута Анна Сердюк.

Однак, не дуже вдала комунікація влади, яка виглядає виключно як коментарі конкретних чиновників, народжує

Наприкінці жовтня президент України Володимир Зеленський заявив, що уряд планує нарахувати кожному українцю, який залишається в країні, тисячу гривень. Така підтримка має за мету допомогти родинам пережити зиму, яка очікується для нас зовсім не простою. Але ця інформація викликала палкі дискусії і навіть народила кілька петицій, в яких люди вимагають скасувати «благо для всіх». «Схід NOW» поцікавилася, чому ця ініціатива стала тригерною, і проаналізувала можливі ризики.

Фото: Ірина ГОРБАСЬОВА

ТИСЯЧА ЄДНАННЯ ЧИ РОЗБРАТУ?

Чому рішення влади про одноразову допомогу розбурхало суспільство

доволі логічний скепсис: люди не можуть не порівнювати цю ініціативу з різноманітною передвборчою «гречкою». І хоча про вибори під час війни серйозно ніхто не говорить, про створення такої атмосфери можна дискутувати.

– Є певний прошарок суспільства, які запам'ятають цю новорічну тисячу... І подумують, що такий формат стосунків «влада-народ» є нормальним, і треба більше і частіше, – вважає Ганна Кречкіна, переселенка з Горлівки. – Мені насправді не подобається думати про цю людську рису, і я б краще не вірила в існування такого типу мислення. Але, на жаль, неодноразово доводилося чути: «Всі крадуть! Ці хоч діляться!».

КАРТКОВІ КОЛІЗІЇ

Звісно, грошова допомога в цілому не може не викликати позитивних емоцій у людей, чия фінансова спроможність суттєво зменшилася через війну. Українці, які відчувають потребу в такій підтримці, активно цікавляться, як її можна отримати і на що витратити. Однак цим людям треба дещо знати про процедурні моменти.

Власне, сама програма «Підтримка» реалізується через застосунок «Дія» у формі нарахування 1000 гривень на спеціальну картку «Національний кешбек».

Аналізуючи постанови Кабінету Міністрів України №952 від 20.08.2024, №1122 від 24.09.2024 та заяви про відкриття рахунку для послуги «Національний кешбек» юрист Владислав Чумак говорить про

ХТО МОЖЕ ОТРИМАТИ ТИСЯЧУ ЧЕРЕЗ УКРПОШТУ ТА ЧЕРЕЗ БАНК

Допомога від держави за програмою «Зимова єПідтримка» є одноразовою та буде доступна для українців, які перебувають в Україні, в тому числі дітям. На це держава витратить 35 млрд гривень.

Діятиме програма упродовж грудня 2024 – лютого 2025 року. Отримати тисячу можна буде за допомоги застосунку «Дія» та картки «Національний кешбек».

Як отримати допомогу пенсіонерам та людям з інвалідністю 1-ї та 2-ї групи:

☑ За допомоги Укрпошти. Перелік тих, хто може отримати допомогу через «Укрпошту», формує Міністерство соціальної політики України. Ті, хто увійдуть у перелік на отримання коштів через Укрпошту, не можуть подати заявку через «Дію».

☑ Через банк можуть оформити люди старшого віку 65+, які не мають «Дії», та люди, у яких через релігійні вірування відсутній код.

низку потенційних юридичних ризиків для користувачів.

– Йдеться про **доступ до інформації про всі поточні рахунки**. Згідно з умовами договору на відкриття картки «Національний кешбек», який дійсний 20 років, користувач надає банку дозвіл на аналітику платіжних операцій по всіх поточних рахунках, а також потенційно відкритих у майбутньому. Це може означати, що банк матиме доступ до

інформації про всі транзакції клієнта, навіть якщо вони не стосуються безпосередньо програми. Це створює ризик надмірного розкриття фінансової інформації клієнта без його конкретної згоди на кожну транзакцію, – пояснює Владислав.

Також можлива **передача даних третім особам**. Відкриття рахунку передбачає можливість передавання банком інформації, що становить банківську таємницю, третім особам, визначеним у Постанові КМУ. До таких третіх осіб належать Мінекономіки, Мінцифри, Державна податкова служба України та інші технічні адміністратори системи, що здійснюють контроль за фінансовими операціями. Клієнт може не знати, що передача інформації може включати деталі всіх фінансових операцій, що потенційно порушуватиме конфіденційність.

Викликає занепокоєння й процедура **відкликання згоди**

та закриття рахунку. Клієнт має право відкликати свою згоду на розкриття інформації шляхом подачі заяви про закриття поточного рахунку. Зробити це можна через мобільний застосунок або візит у відділення банку. Однак, це може створити правову та адміністративну складність, оскільки наявність невикористаних коштів на рахунку потребуватиме їх повернення до бюджету, а не переведення на інший рахунок або видачі готівкою.

Варто знати й про зміни в умовах договору, які можуть бути односторонніми. Банк може змінювати умови договору, інформуючи клієнта про зміни через електронну пошту або інші канали зв'язку.

– Клієнт має право відмовитися від нових умов, але якщо він не реагує на повідомлення, вважається, що зміни автоматично прийняті. Це створює ризик автоматичного прийняття нових умов, які можуть бути менш вигідними для користувача, – стверджує юрист.

Отже, відкриття рахунку для «Національного кешбеку» містить низку юридичних ризиків, пов'язаних із конфіденційністю, відкликанням дозволів та змінами в умовах договору. Користувачам слід уважно ознайомитися з усіма умовами та правами, перш ніж погоджуватися на участь у програмі. **СН**

Єлизавета ГОНЧАРОВА

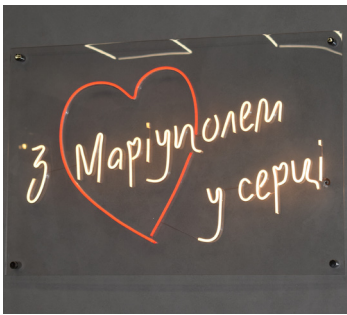
ІСТОРІЯ «ТИСЯЧ» ВІД ВЛАДИ

☑ У 2008 році тодішня прем'єрка Юлія Тимошенко пообіцяла повернути гроші усім вкладникам Сberbankу СРСР, але обіцянка перетворилася на тисячу гривень без урахування суми вкладу. Тоді, до зміни курсу долара, це складало 200 доларів. Грошей, які виділила держава на «Юліну тисячу», вистачило тільки на виплати половині з тих, хто зареєструвався – її отримали 6,4 млн українців.

☑ На тих же вкладниках зіграв у 2012 році Віктор Янукович, який використав обіцянку в своїй передвборчій агітації. Ця «Вітіна тисяча», приурочена до парламентських виборів, обійшлася бюджету у 4,55 млрд гривень, але на її отримання зареєструвалися трохи менше половини з тих, кому не дісталася минулого разу. Ціна популярності тоді склала 125 доларів.

☑ Свою першу «ковідну» тисячу чинний президент Володимир Зеленський оголосив під час пандемії. Повнолітні українці (а пізніше й підлітки з 14 років), які вакцинувалися від коронавірусу, отримали її на віртуальну банківську картку і могли витратити тільки на певний перелік послуг та товарів. Виплати, еквівалентні 36 долларам, припинилися з початком повномасштабної війни.

НАДИХАЮЧЕ

У Маріуполі шаурму на вугллі виготовляли лише Пустакови, це була їхня фішка – шаурма, що пахла димком. Підприємці мали п'ять точок по місту і думали про подальший розвиток бізнесу. Але не все так сталося, як гадалося.

– Маріуполь з перших днів обстрілювали росіяни, треба було вибиратися, ми думали не про бізнес, а про те, щоб врятуватися. Та щойно ми доїхали до Бердянська, я вже думав, що далі робити, як заробляти на життя, – говорить Максим.

Максим з дружиною приїхали до Києва, де вирішили також робити те, що добре вміли вдома – смачну шаурму.

– Будь-яка криза – це можливості, але для розвитку можливостей потрібні фінанси та певний ризик. У мене були певні заощадження, трохи я ризикнув, – розповідає підприємець. – Ми обрали столицю, бо це більші можливості для розвитку бізнесу. На жоден з грантів я не подавався – у мене немає такого досвіду, я думав, що просто витратитиму час і, можливо, не виграю. Тож все, що я вкладав, це були позичені у друзів гроші та залучені кредитні кошти – так я стартував у Києві.

За два з половиною роки родина відкрила шість точок у Києві, одну – у Бучі. Довелося долати виклики – як-от віялові знеструмлення. Рішення купити генератор і працювати виявилось вдалим – у перші місяці, коли вимикали електрику, людей приходило значно більше.

– Ми вирішили, що будемо пропонувати гостям не лише широкий вибір шаурми, а й відмінну якість, щоб кожен залишився задоволеним обідом чи перекусом у нас. У цьому бізнесі середній чек невеликий, тож, аби залишатися на ринку, потрібно щодня докладати зусиль – дбати про обслуговування, зустрічати кожного клієнта, пропонувати спробувати. Це наче теорія маленьких кроків в дії, саме так створюється успіх. Його створює кожен працівник наших закладів.

У меню тут пропонують десятки видів шаурми – з лососем, рибом, куркою, свининою, яловичиною, сиром з ананасами... Але в основі успіху – багато складових: це сервіс, смачна їжа, ціни, швидко обслуговування.

– У Києві дуже висока конкуренція, тож схибити не можна. Якщо гість зайшов вперше і йому не сподобалося, він вдруге не повернеться, тому маємо

Максим та Аліна Пустакови мали у Маріуполі успішну справу – за їхньою шаурмою стояли черги. 24 лютого 2022 року вони мали відкривати ще один заклад у Слов'янську, але вже за кілька днів рятували родину та співробітників – через початок повномасштабної війни. Зараз вони мають сім закладів у Києві та області. В усіх закладах на стіні висить напис – «З Маріуполем у серці».

З МАРІУПОЛЕМ У СЕРЦІ

докладати зусиль, аби люди захотіли прийти до нас ще раз. Мені дуже приємно, коли я бачу знайомі обличчя у закладі – це наші постійні клієнти, вони приходять чи не щодня, це означає, що їм тут смачно і вони нам довіряють. У нас буває дуже багато клієнтів за день, але для мене найкращий день – це коли усе працює, як єдиний механізм, і від гостей немає скарг, це означає, що ми впоралися.

Підприємець зізнається, що під час війни не може будувати плани, як на раніше, – на рік наперед. Але вже має пропозиції відкрити такі центри шаурми в інших містах України.

– Звичайно, важко, але я залишаюся оптимістом. Я маю випромінювати впевненість, на це дивляться мої працівники. Власне, це і дає сили працювати далі. **СН**

Наталка СТЕПОВА

СМАЧНЕ

Привітне і щедре місто Дніпро стало прихистком для тисяч вимушених переселенців – так сталося, що постраждалих від війни найчастіше евакуюють саме сюди. Потік людей не вщухає, але місце знаходиться для всіх.

У зв'язку з чим нам стало цікаво: а чи є у Дніпра своя самобутня кухня? І виявилось, що, поміж інших, тут дуже шанують страви із гарбуза. Тож давайте на знак подяки за тисячі врятованих людських життів приготуємо одну з них.

ЩО ПОТРІБНО:

- ◆ Гарбуз – 1,5-2 кг (1 шт.)
- ◆ Свинина або фарш – 450-500 г
- ◆ Печериці – 120 г
- ◆ Цибуля ріпчаста – 2 шт.
- ◆ Морква – 1 шт.
- ◆ Сир твердий – 160 г
- ◆ Часник – 2 зубчики
- ◆ Олія – 2 ст. л.
- ◆ Сіль, чорний перець, інші спеції – за смаком.

ЯК ГОТУВАТИ:

1. По всій поверхні гарбуза робимо проколи ножем чи виделкою. Відправляємо гарбуз

ФАРШИРОВАННИЙ ГАРБУЗ

у розігріту до 180 градусів духовку на 1,5 години.

2. Гриби та цибулю чистимо, нарізаємо великими кубиками. Чищену моркву та сир натираємо на крупній тертушці. Часник пропускаємо через прес.

3. Розігріваємо пательню й обсмажуємо цибулю на рослинній олії приблизно 2-3 хвилини. Додаємо моркву та пасеруємо ще 2-3 хвилини, до м'якості. Викладаємо гриби до цибулі та моркви, смажимо

ще 3-4 хвилини. Додаємо часник та прогріваємо буквально 30 секунд.

4. В окремій сковороді на рослинній олії підсмажуємо упродовж 5-10 хвилин нарізані кубиками м'ясо або фарш, солимо, перчимо та додаємо улюблені спеції.

5. Поєднуємо обсмажені овочі та м'ясо. Дістаємо гарбуз із духовки і злегка охолоджуємо (духовку залишаємо ввімкненою).

6. Акуратно відрізаємо верхочок гарбуза. Виймаємо лож-

кою насіння і частину м'якоти, щоб овоч зберіг свою форму.

7. Фаршируємо гарбуз м'ясом із грибами та овочами. Відправляємо фарширований гарбуз у розігріту до 180 градусів духовку на 10-15 хвилин.

8. Виймаємо гарбуз із духовки, посипаємо сиром. Залишаємо гарбуз остигати – під впливом залишкової температури сир розплавиться і без духовки.

9. Відрізаємо шматки запеченого гарбуза з начинкою та подаємо у гарячому вигляді.

ПІДТРИМУЄМО ЗСУ – ДОПОМАГАЄМО СОБІ!

ІВАН UA383052990000026005015017860
ЄДРПОУ 39696398

Отримувач: Міжнародний благодійний фонд «Повернись живим»
Призначення платежу: Благодійна пожертва військовим